

#80

ef. ZÁMBÓ István

ef. ZÁMBÓ ISTVÁN (1950)

Születés IV. | Birth IV., 1969

Olaj, vászon | Oil on canvas, 60 x 39 cm
Jelezve középen | Signed in the middle: IV.
Jelezve balra lent | Signed bottom left: E ZI-69.

Kezdő ár | Starting price: 2 600 000 Ft / 7 429 EUR
Becsérték: 5 000 000 - 7 000 000 Ft
Estimate: 14 286 - 20 000 EUR

KIÁLLÍTVA | EXHIBITED:

- | Templomdobi Szabadtéri Tárlat, Szentendre, 1969
- | Art Basel Fair, 1988. június 15. - június 20.
- | Art Fair Stuttgart, 1991

KIÁLLÍTVA ÉS REPRODUKÁLVA | EXHIBITED AND REPRODUCED:

- | Vajda Lajos Stúdió a Múcsarnokban, Budapest, 2002, 300. oldal

REPRODUKÁLVA | REPRODUCED:

- | Wehner Tibor: A Szőlke-gyűjtemény. Festmény, grafika, szobor, érem.
- | Ferenczy Múzeumi Centrum, MűvészetMalom, Szentendre, 2019, 421. oldal

ef. Zámbo István a Stúdió '76 szakmai vitájának hozzászólásában megjegyezte, hogy a hosszú évek óta kifogásolt, még a kritikusok által is „fonnyadt bimbó”-ként jellemzett fiatalok stúdiójának kiállításait övező érdektelenség és középserűség, nem(csak) a fiatal művészek hibája, hanem a hasonlóan lagymatag művészetkritikának, és mindenekelőtt a kiállításokra beérkező művek elbírálójának felelőssége. Tovább ugyan nem ment, de már így is rávilágított a rendszer önmegsemmisítő jellegére, hiszen a kizsúrizések miatt maguk a művészek is eleve öncenzúrát hajtottak végre, és logikusan azokat az alkotásaikat küldték be, amelyek áteshettek a rostán. Nem beszélve arról, hogy voltak, akik eleve nem ütötték meg a léccet: mindenki, aki kilógott a sorból, vagy nem a hagyományos művészi pályát járta (pl: amatőrök).¹

ef. Zámbo hozzájuk tartozott. Már tizenhét évesen, fe Lugossy Lászlóval való megismerkedésükkor, a legkülönfélébb dolgokat csinálta: beatzenekarában zenélt, festett, rajzolt, fotózott, klubbot szervezett (Purgatórium Klub), filozófiát írt. E két utóbbi

miatt pedig bajba is sodorta magát, a hatóságok felfigyeltek rá, a dadaista szellemű szeánszokat betiltották, és edwinizmusnak elnevezett filozófiájáért még évekig magyarázkodnia kellett. 1968-ban megvalósította egyik álmát, és megszervezett egy olyan kiállítást, ahol az önként jelentkező művészek szabadon bemutatkozhattak. Ez lett az őszi szabadtéri tárlat-sorozat a szentendrei Templomdombon, amely aztán évente ismétlődött, egyre több művészt befogadva. Akkoriban a kiállítások kizárólag engedéllyel jöhettek létre, azonban ezek az alkotók jellemzően nem hivatásosak voltak, így fejtörést okozott a hivatalos szerveknek, hogy miképp kezeljék a helyzetet. Először viszont csak akkor léptek közbe, amikor ef. Zámboék egy dadaista happeninget rendeztek Szentendre utcáin 1970-ben. Az ügyből hatalmas botrány és büntetőjogi eljárás lett. Végül egy „kompromisszumos” megoldás született azzal, hogy a helyi kulturális vezetés felajánlotta, hogy a művészek klubba, szakkörre szerveződjenek. Vagyis működhetnek, de egyben kontroll alatt is lehetnek. Így jött létre a Vajda Lajos Stúdió.²

1. Szabadtéri Tárlat, Templomdomb (az előtérben a Születés c. sorozat), Szentendre, 1969

2. Carlo Carrà: *Gentiluomo ubriaco* (Részeg úriember), 1916 magántulajdon

3. Giorgio de Chirico: *Oreste e Pilade* (Oresztész és Pylades), 1966 magántulajdon

A *Születés I.-IV.* című olajképsorozat ef. Zábó legkorábbi műveinek egyike, amelyeken 1967 és 1969 között dolgozott. Hangulatában, stílusában, szimbolikájában ezek a művek leginkább a metafizikus festészethez köthetők: kiürült terek (testek), bábemberek és árnyékaik, magány és baljós légkör, a pillanat merevsége, elfojtott szexualitás, a perspektíva törvényeinek való megfelelés, és azok álomszerű áthágása jellemzik ezt az első világháború körül virágzó irányzatot. De már itt is megjelennek jellegzetes „efzábós” fogások, mint a női torzóra emlékeztető amorf formák, leszakadt és önállósult testrészek vagy végtagok, az ikonszerűség, humor és agresszió, valamint az élet-halál tematika. ef. Zábó az edwinizmus – saját költői filozófiájának – kiáltványában az alábbi írja: „*a koporsó fekete doboz, zárt rendszerű végtelen, örökös élet-halál-hajó, melynek előrehaladása süllyedés, süllyedése visszafelé haladás, visszafelé haladás emelkedése. A koporsóban egyetemes energia van, ha lukat fúrunk rá, az erő kiszabadul, és hidat ver az evilág és a túlvilág közé. A luk, a születés és a halál erotikus szimbóluma is.* Az

univerzumot és a végtelen ki-bejárást jelenti”.³ Nehéz pontosan megfogalmazni az „edwinizmus” lényegét, hol egy életforma, hol egy módszer, olykor inkább vallás, míg máskor világlátás. ef. Zábót komolyan érdekelték a létfilozófiák, művészetelméletek, a szubjektum társadalmi feladatai, a szabadság kérdése, és (látszólag) komolytalanul, szabályokkal nem törődve dolgozta ki, majd valósította meg mindezt a munkáiban. fe. Lugossy visszaemlékezése szerint, ef. Zábó egyik legelső képe a halott nagybátyját ábrázolta a ravatalon.⁴ A nagyjából egyazon időben megkezdett *Születés*-képek is, mintha a címre fittyet hányva, inkább az elmúlást szemléltetnék, de legalábbis egy (álló) folyamatot, ahol bábuk, lények sorjában egy lyukon bemennek, majd pedig egy másikon távoznak. Kétértelmű, hogy merre haladnak, a mozgásirányok probléma nélkül megfordíthatóak. Itt a „koporsó” az emberi testhez hasonló üreg, mikroszkopikus élőszövet (*Születés I.*, 1967), máskor mintha páncél lenne (*Születés II.*, 1968) vagy egy belső szerv (*Születés IV.*, 1969). A helyszín lehet a tenger mélye vagy akár a Hold felszíne,

egyől-együl üres, alacsony horizontú terek, egyre világosabb kékkel megfestett, égre/ürre utaló háttérrel. A sorozat legutolsó darabján, mostani képünkön, egy lépcső vezet a kapuhoz, amely egy szürkés-barnás, bőrhatású, üreges, amorf formába nyílik. Kivezető nyílásában pedig mintha ércsatornaszerű élő-lények burjánoznának. Három arctalan báb halad felfelé (vagy kifelé?), színeik a francia trikolórt idézik (természetesen nem azonos sorrendben), míg a római négyes szám egyaránt utalhat a IV. Köztársaságra (1946-1958), végül is a festmény már 1969-ben készült, tehát a párizsi események után. „*Szabadság, testvériség, egyenlőség, vagy halál!*” – hangzik teljes egészében a francia forradalom jelmondata. ef. Zábók a maguk módján és a közép-kelet-európai viszonyokhoz képest folytatták '68 hagyományát. Ő maga 1969-ben úgy tervezte, hogy Németországba megy három évre, végül fél év múlva már itthon volt. A magyar tradíciókkal is megtalálta a kapcsolatot, ezután művészetében a szentendrei szürrealizmus látásmódja keveredett a dadaizmus, a pop-art és a tömegkultúra stílusjegyeivel.

FÖLDES LÉNA

1. Id. A szentendrei Vajda Lajos Stúdió (antológia). Novotny Tihámér-Wehner Tibor (szerk.). Szentendrei Vajda Lajos Stúdió. 2000, 21.
 2. Tardos Károly: Független kulturális bázis a hatvanas évek hevéből. In: A szentendrei Vajda Lajos Stúdió (antológia). Novotny Tihámér-Wehner Tibor (szerk.). Szentendrei Vajda Lajos Stúdió. 2000, 27.
 3. idézi Novotny Tihámér: Idő (van) az anyagban, és ott akar valamit. Kis összefoglaló ef. Zábó művészetéről egy kiállítás ürügyén. In: Kortárs 2011/9.
 4. fe. Lugossy László: Gesztus és terápia. In: A szentendrei Vajda Lajos Stúdió (antológia). Novotny Tihámér-Wehner Tibor (szerk.). Szentendrei Vajda Lajos Stúdió. 2000, 109.

